

Наставно- уметничко-научном већу Факултета музичке уметности у Београду
Београд, Краља Милана 50

Сенату Универзитета уметности у Београду
Београд, Косанчићев венац 29

Извештај Комисије за оцену и одбрану докторског уметничког пројекта

Мр Милене Станишић

УМЕТНОСТ „ГУШЕЊА“: СЛОБОДА ТРАЈАЊА
(Заустављање вибрирања жица као кључни елемент формирања музичке фразе у интерпретацији музике на харфи; утицај на артикулацију, боју тона, динамику, педализацију и музички ток)

Уводно образложење

На основу увида у докторски уметнички пројекат **УМЕТНОСТ „ГУШЕЊА“: СЛОБОДА ТРАЈАЊА** (Заустављање вибрирања жица као кључни елемент формирања музичке фразе у интерпретацији музике на харфи; утицај на артикулацију, боју тона, динамику, педализацију и музички ток) кандидаткиње мр Милене Станишић, Комисија за оцену и одбрану наведеног пројекта, која је именована на седници Наставно-уметничко-научног већа Факултета, у саставу:

мр ЉИЉАНА НЕСТОРОВСКА, редовни професор - ментор

мр СРЂАН ТОШИЋ, редовни професор

мр МАЈА СМИЉАНИЋ - РАДИЋ, редовни професор

др ум. ДРАГАНА ЈОВАНОВИЋ, ванредни професор

мр СРЂАН ХОФМАН, професор емеритус

подноси следећи Извештај Наставно-уметничко-научном већу Факултета музичке уметности у Београду и Сенату Универзитета уметности у Београду. Извештај садржи: уводно образложење, биографију кандидаткиње мр Милене Станишић, анализу докторског уметничког пројекта, оцену остварених резултата и критички осврт референата, закључак са образложењем доприноса уметничког пројекта и потписе чланова комисије.

ИЗВЕШТАЈ

Комисије за оцену и одбрану докторског уметничког пројекта

Уводно образложење

Мр Милена Станишић пријавила је тему докторског уметничког пројекта 1. фебруара 2016. године под називом: „УМЕТНОСТ „ГУШЕЊА“: СЛОБОДА ТРАЈАЊА (Заустављање вибрирања жица као кључни елемент формирања музичке фразе у интерпретацији музике на харфи; утицај на артикулацију, боју тона, динамику, педализацију и музички ток)“.

На основу предлога Полиинструменталне катедре, Веће Факултета на седници одржаној 3. фебруара 2016. године донело је одлуку о именовању Комисија за оцену предлога докторског уметничког пројекта у саставу: мр Љиљана Несторовска, редовни професор, мр Маја Смиљанић - Радић, редовни професор, мр Зорица Ћетковић, редовни професор у пензији.

Веће Факултета на седници од 2. марта 2016.године утврдило је предлог одлуке о усвајању позитивног Извештаја Комисије за оцену предлога докторског уметничког пројекта.

Сенат Универзитета уметности је на седници од 31. марта 2016. године донео одлуку о одбравању рада на изради докторског уметничког пројекта и о именовању мр Љиљане Несторовске, редовног професора за ментора и др Иване Перковић, ванредног професора за коментора на изради докторског уметничког пројекта.

На основу обавештења ментора и предлога Полиинструменталне катедре, Наставно-уметничко-научно веће Факултета на седници одржаној 31. маја 2016. године донело је одлуку о именовану Комисије за оцену и одбрану докторског уметничког пројекта у саставу: мр Љиљана Несторовска, редовни професор, ментор, мр Срђан Тошић, редовни професор, мр Маја Смиљанић - Радић, редовни професор, др ум. Драгана Јовановић, ванредни професор, мр Срђан Хофман, професор емеритус.

Биографски подаци о кандидату

Мр Милена Станишић је од 2009. године запослена на Факултету музичке уметности у Београду, где је данас ванредни професор за уметничку област харфе.

Рођена је у Београду 1972. године. Након завршене ниже музичке школе клавира почела је да свира харфу код професорке Љиљане Несторовске у Музичкој школи „Мокрањац“, а паралелно је похађала Математичку гимназију у Београду коју је завршила са Вуковом дипломом. Године 1991. уписала је Факултет музичке уметности у Београду. Завршила је студије у року (просек 9,70, завршни испит 10) у класи професорке Милице Барић, у чијој је класи завршила и магистарске студије 2000. године (просек 10). У међувремену је провела две године на усавршавању код Френка Стернфелда, професора на Северном краљевском колеџу у Манчестеру (Royal Northern College of Music). Поред тога похађала је бројне семинаре, предавања и мастеркласе харфиста, међу којима се издвајају: Дејвид Воткинс, Јана Боушкова, Ана Левина, Елизабет Фонтан-Бинош, Ен Грифитс, Сузана Милдониам, итд. Тренутно је на завршној години докторских студија на Факултету музичке уметности у Београду.

Током школовања била је добитник више значајних награда и стипендија: Међународне стипендије *The Hadley Trust* за усавршавање на Северном краљевском колеџу у Манчестеру, Велика Британија (1995–1997), Октобарске награде града Београда за стваралаштво младих (1994), Стипендије Министарства просвете Републике Србије за најбоље студенте (1994–1997). Проглашена је за најинтелигентнију Југословенку на првом тестирању МЕНСА клуба у Београду (1988).

Такође, учествовала је на бројним међународним такмичењима укључујући и највећа (Међународно такмичење харфиста у САД, 2004), и добитник је значајних награда: прво место на такмичењу Млади музичар године (Young Musician of the Year) у Моркамбу (Morcambe), Енглеска, 1997; прва специјална награда на Међународном такмичењу Петар Коњовић, Београд, 1994; друго место на такмичењу харфиста у Бромлију (Bromley), Енглеска, 1997; пласман у полуфинале Интернационалног такмичења харфиста у Софији, Бугарска, 2000; пласман у финале такмичења за камерну музику «The Granada Prize» у Манчестеру, Енглеска, 1997; пласман у финале Интернационалног такмичења младих харфиста у Кардифу (Cardiff), Велс, 1991; прво место на републичком, и друго место на савезном такмичењу (СФРЈ) из харфе 1990.

Редовно наступа као солиста и као камерни музичар. Од солистичких реситала свакако се издвајају реситали у оквиру Међународног фестивала харфе у Београду, као и Фестивала харфе у Рио де Жанеиру. У више наврата је наступала као солиста са оркестром (Симфонијски оркестар РТС-а, Ванкуверски симфонијски оркестар, Гудачки оркестар Сарајевске филхармоније, Гудачи светог Ђорђа, Гудачки оркестар „Сковран“ и други). Преко 15 година је члан Београдског квартета харфи (са Љиљаном Несторовском, Дијаном Сретеновић и Иваном Павловић), са којим је имала бројне наступе у земљи и иностранству, промовишући музику за харфу, а поготово стваралаштво српских композитора. Са флаутисткињом Станом Крстајић је оформила дуо „Флорал“ 1997. Године: поред бројних наступа, објавиле су и два компакт диска са музиком за флауту и харфу. Идејни је творац неколико запажених извођачких пројеката: „Круг премијера“, када су чланови Београдског квартета харфи премијерно извели 4 дупла концерта (Госек, Малецки, Франсе и Воткинс), као и композицију Божицара Обрадиновића „Сан, светлост, кретање“; „Нагр Connection“, серија од четири концерта у Панчеву, Београду, Сарајеву и Подгорици, на којима је, између осталог, изведено и неколико премијера; „Вече француске камерне музике са харфом“, када је у сарадњи са гудачким квартетом *Рубикон* (Роман Симовић, Милош Петровић, Панта Величковић, Драган Ђорђевић), Станом Крстајић и Огњеном Поповићем између осталог извела и композицију „Интродукција и Алегро“ Мориса Равела, која се већ дуги низ година редовно емитује на дигиталној телевизији РТС-а. Такође је аутор креативне радионице за децу са Дауновим синдромом,

коју је заједно са колегиницом Станом Крстајић реализовала током три године. Члан је и ансамбла *Градилиште*. Као солиста и камерни музичар наступала је на бројним фестивалима: БЕМУС, Међународна трибина композитора, Међународни фестивал харфе у Београду, Фестивал харфе у Рио де Жанеиру, „Баш Чаршијске ноћи“ у Сарајеву, Рашке духовне свечаности, Мермер и звуци, НИМУС, Флаута увек и свуда, ОКТОХ, Јесен на Чукарици, БЕЛЕФ. Такође је наступала на Светском конгресу харфиста у Женеви 2002, Ванкуверу 2011. и Сиднеју 2014. године.

У Оркестру Народног позоришта у Београду била је стално запослена од 1994. до 2009. год. Такође, била је стално ангажована у Оркестру Београдске филхармоније у периоду 2002–2005, и у Оркестру Камерне опере „Мадленијанум“. Богато оркестарско искуство укључује повремено ангажовање у свим осталим оркестрима Србије: Симфонијски оркестар РТС-а, Оркестар Српског народног позоришта у Новом Саду, Гудачки оркестар „Сковран“, Гудачи св. Ђорђа, Нишки симфонијски оркестар, Оркестар „Камерата Србика“, Оркестар војске „Станислав Бинички“, као и наступе у 16 оркестара током Боравка у Енглеској: The National Ballet Orchestra, North Straffordshire Symphony Orchestra, Westmoreland Orchestra, Merseyside Youth Orchestra, Chicago Youth Symphony Orchestra, Slaithwaite Philharmonic Orchestra, Sinfonia of Leeds, итд.

Педагоштво искуство укључује наставу педалне харфе у Музичкој школи „Јосиф Маринковић“ у Вршцу (2006–2007), непедалне харфе у Одсеку за рану музику Музичке школе „Славенски“ (2001–2002) и делатност у оквиру Junior String Project, Royal Northern College of Music у Манчестеру (1996–1997), курсеве, предавања и семинаре.

Један је од оснивача Удружења харфиста и пријатеља харфе Србије, и данас је члан Председништва, као и члан Уметничког савета Међународног фестивала харфе у Београду, и аутор неколико пројеката Удружења харфиста. Такође је члан Удружења музичких уметника Србије (УМУС), члан асоцијације “World Harp Congress”, дописник часописа “World Harp Congress Journal”, и члан Удружења оркестарских уметника.

Добитник је Похвале и Награде Народног позоришта у Београду, Златне плакете Удружења харфиста и пријатеља харфе Србије, као и Захвалнице Факултета музичке уметности у Београду.

Јавни наступи као члан оркестра:

Наступила на више од 800 концерата симфонијске музике и оперских и балетских представа. Свирала око 150 различитих композиција, као члан више од 30 различитих оркестара у земљи и иностранству.

Мајка троје деце, Владете, Дуње и Добрице.

Јавно извођење докторског уметничког пројекта – критички осврт

Концерт којим је представљен извођачки део докторског уметничког пројекта мр Милене Станишић реализован је у Сали Београдске филхармоније, 27. јуна 2016. године са следећим програмом:

Вилијем Олвин: *Naiades* – Соната фантазија (за флауту и харфу)

(William Alwyn)

Бенџамин Бритн: Свита за харфу соло

(Benjamin Britten) -Увертира (*Ouverture*)

-Токата (*Toccata*)

-Ноктурно (*Nocturne*)

-Фуга (*Fugue*)

-Химна (*Hymn*)

Сер Арнолд Бакс: Соната фантазија за виолу и харфу

(Sir Arnold Bax)

-*Allegro molto*

-*Allegro moderato*

-*Lento espressivo*

-*Allegro*

Вилијем Олвин: *Lyra Angelica* – концерт за харфу и гудачки
(William Alwyn) оркестар
-*Adagio*
-*Adagio, ma non troppo*
-*Moderato*
-*Allegro giubiloso. Andante con moto*

Мр Милена Станишић је за свој концерт изабрала четири врло захтевна циклична дела (укупно 14 ставова) енглеских композитора Вилијема Олвина, Бенџамина Бритна и Сер Арнолда Бакса, која за сваког извођача представља велики интерпретативни изазов због своје комплексности. Уметнички резултат остварен је интегративно са иновативним истраживањем уметности „гушења“, односно слободом трајања звука у различитим захтевима композиција.

У циљу довођења интерпретације на највиши технички и уметнички ниво, кандидаткиња је на оригиналан начин реализовала идеју систематизовања „гушења“ и то кроз синтезу композиторових идеја и практичног вишегодишњег искуства као солистичког, камерног и оркестарског музичара.

Резултат обухватног истраживања мр Милене Станишић има значајан садржајни, иноваторски приступ који је презентован на интелигентно осмишљеном програму концерта.

Композицију Вилијема Олвина *Naiades* Соната фантазија (за флауту и харфу) извела је са флаутискињом Станом Крстајић, показавши изузетно профилиран тон и сензибилитет који је неопходан у дијалогу и заједничком музицирању овог ансамбла.

Ремек дело харфистичке литературе је свакако Свита за харфу соло оп. 83 Бенџамина Бритна. Кандидаткиња је кроз пет технички и музички захтевних ставова, успела да презентује своје истраживање „гушења“ и слободе трајања звука на харфи у циљу интерпретације на највишем нивоу. Имали смо задовољство да чујемо класичну „Увертиру“ са пунктираним ритмовима и акордима налик на трубе, Токату – рондо у

ужурбаним преплитањима мелодијских линија, Ноктурно – разговетну мелодију са прогресивним украшавањем изнад коралне основе, Фугу – кратак скерцо у три гласа и на крају Химну (Св. Денио) – велшку мелодију, са пет варијанти.

Соната Фантазија за виолу и харфу Сер Арнолда Бакса изведена је са виолистом др ум. Растком Поповићем. Богата хармонска фактура ове четвороставачне сонате, где су виола и харфа равноправно третиране, уметници су донели надахнуто и музички зрело.

Као круна програма, презентован је Концерт за харфу и гудачки оркестар *Lyra Angelica* Вилијема Олвина. Диригент мр Весна Шоуц – Тричковић суверено је владала партитуром, а солиста мр Милена Станишић је са гудачима у инспиративном извођењу показала раскошан тон, техничку супериорност и изразиту музикалност.

Резултат обухватног истраживања мр Милене Станишић има значајан, иноваторски приступ, како уметнички тако и теоријски, а презентован је као ново виђење „гушења“ и слободе трајања у репертоару за харфу.

Јавно извођење докторског уметничког пројекта мр Милене Станишић испуњава све иновативне, уметничке и теоријске захтеве које докторски уметнички пројекат треба да има.

Из свега наведеног можемо да закључимо да је кандидаткиња мр Милена Станишић својом уметничком презентацијом допринела откривању нових, до сада неистражених простора технике свирања на харфи, а у циљу што боље интерпретације.

Приказ и анализа писаног рада докторског уметничког пројекта

Писани рад докторског уметничког пројекта мр Милене Станишић под називом: УМЕТНОСТ „ГУШЕЊА“: СЛОБОДА ТРАЈАЊА (Заустављање вибрирања жица као кључни елемент формирања музичке фразе у интерпретацији музике на харфи; утицај на артикулацију, боју тона, динамику, педализацију и музички ток) садржи 115 страница. Текст, након уводних речи захвалности и апстракта, обухвата следеће целине: Увод (стр. 1-15), Развој техника и нотације за различите поступке "гушења" кроз извођачко-педагошко-композиторску праксу (стр. 16-38), Преглед техника и ознака (стр. 39-66),

Анализа тока размишљања и предлог систематизације процедура и поступака у процесу рада на композицији у односу на проблематику трајања вибрирања жица на харфи (стр. 67-71), Проучавање одабраних композиција из аспекта односа према "гушењу" и анализа неколико уметничких интерпретација (72-105), Закључак (стр. 106-108), као и списак примера и списак литературе (стр. 109-115). Писана теза на јасан и занимљив начин артикулише уметничка полазишта кандидаткиње, правац и циљеве њеног истраживања, као методе, праксе и процедуре путем којих се остварују одређени (уметнички) резултати. Кроз директан и жив додир са аутентичним музичким проблемима, мр Милена Станишић маштовито, и аргументовано, прецизно и студиозно образлаже питања везана за технику "гушења".

У Уводу мр Милена Станишић полази од претпоставке да зналачки и креативно примењена техника „гушења“ извођачу „отвара“ знатан интерпретативни простор у области уметничког изражавања. Већ у овом делу текста она - сасвим умесно - указује на техничке и уметничке импликације "гушења": техничке, како и сама истиче, "јер извођач мора да спроведе низ конкретних практичних поступака којима ће остварити одговарајући резултат, и уметничке, због тога што ови – сасвим индивидуални и креативни – избори имају утицај на аутентични естетичко-поетички исказ музичара" (стр.1).

Наставак увода, након дефинисања проблема уметничког истраживања, обухвата и студиозно представљање конструкције харфе, начина на који функционише механизам инструмента и начина на које се производи тон. Представљена су и два интересантна експеримента, чији је циљ био да се испита (1) трајање вибрирања жица по различитим регистрима и (2) других жица које вибрирају у резонанци са окинутом жицом. Увод се завршава потпоглављем "Однос звучне реализације и записа - посебност харфе у односу на друге инструменте" и у овом делу текста мр Милена Станишић читаоцима јасно предочава специфичности харфе, као инструмента код којег се дужина спонтаног вибрирања жица не подудара са трајањем записаним у нотама.

У делу писаног рада под називом: „Развој техника и нотације за различите поступке „гушења“ кроз извођачко – педагошко – композиторску праксу“ кандидаткиња одабраној проблематици приступа из историјске перспективе, осврћући се на развој харфе, а затим и на делатност четворо значајних композитора (Алфонс Аселманс, Анријет

Реније, Карлос Салседо и Марсел Гранжани), који не само што су били изузетни харфисти свог времена, већ су дали и важне доприносе развоју технике "гушења".

Наредно поглавље ("Преглед техника и ознака") обухвата систематично разматрање група поступака који се могу подвести под технике "гушења", сагледавање технике "пригушивања" која има знатан утицај на артикулацију и боју тона, а посебна пажња посвећена је односу између педализације и "гушења" и уметничким импликацијама "гушења". Потом, кандидаткиња кроз низ релевантних примера из опуса Чајковског, Сен Санса и Равела, на конкретним музичким остварењима и врло креативно, испитује релације између педализације и "гушења".

Иако најкраће, централно поглавље рада ("Анализа тока размишљања и предлог систематизације процедура и поступака у процесу рада на композицији у односу на проблематику трајања вибрирања жица на харфи"), изузетно је корисно, због тога што нуди предлог систематичног, концизног и јасног артикулисања етапа у процесу рада на једном музичком делу. Све закључке до којих је у овом поглављу дошла, мр Милена Станишић је инвентивно применила у наредном сегменту текста (Проучавање одабраних композиција из аспекта односа према "гушењу" и анализа неколико уметничких интерпретација), где је аналитички приступила делима која је извела на концерту одржаном 27. јуна 2016. године. Овај део њеног рада јасно сведочи о креативној знатној кандидаткиње, њеној потреби да непрекидно трага за новим (другачијим, бољим, разноврснијим, иновативнијим, провокативнијим...) решењима, да критички преиспитује туђа и сопствена уметничка искуства и да кроз нова знања, умећа и инвентивне интерпретације долази до комплексних закључака.

Сам Закључак (стр. 106-108) служи да на својеврстан начин "засводи" писани део докторског уметничког пројекта, и у њему се у кратким цртама сумирају разматрања изнета у претходним поглављима.

Оцена остварених резултата и критички осврт референата

У оквиру свог докторског уметничког пројекта мр Милена Станишић је одабрала приступ који интегрисава драгоцено искуство извођача који поседује музичко – техничка

знања и музичко – теоријску анализу. Мр Милена Станишић је сматрала да ће интегрисаним уметничким и научним приступом омогућити обухватније и темељније сагледавање и разумевање чинилаца „гушења“ и слободе трајања, са намером да ова сазнања допринесу пракси њеног музичког извођења у оквиру програма који је осмислила и одабрала за свој докторски уметнички пројекат.

Кандидаткиња је потврдила висок интерпретативни домет, комплетну и особену уметничку личност, снажну индивидуалност и посвећеност тумачењу врло захтевних, али и инспиративних дела.

У писаном делу рада она је обиман материјал прецизно и систематично представила са великим бројем обрађених нотних примера, што свакако обезбеђује практичне импликације у области инструменталне педагогије, а посебно може бити употребљиво извођачима у припреми анализираних дела.

Докторски уметнички пројекат мр Милене Станишић у оквирима изабране теме ***Уметност „гушења“: слобода трајања***, даје одговарајући истраживачки допринос.

Закључак

Мр Милена Станишић је пратила свој лични афинитет, темперамент и професионалну експертизу у одабиру захтевног програма, који укључује веома значајна дела за харфу, а које је одабрала за свој докторски уметнички пројекат. Определила се за интердисциплинарни приступ којим је успела да инегрише уметничко и научно, а да притом реализује пројекат који указује да је ова синтеза могућа и да доприноси осмишљеној интерпретацији музичког дела.

Уметнички допринос кандидата мр Милене Станишић произишао је из дугогодишњег искуства практичног бављења проблемом „гушења“ кроз извођење, али и досадашњег педагошког и истраживачког рада. Из свега наведеног можемо да закључимо да је кандидаткиња својом уметничком презентацијом допринела откривању нових путева личне интерпретације и оригиналним резултатима.

На основу критичког сагледавања и оцене јавног извођења уметничког пројекта и резултата писаног рада, Комисија за оцену и одбрану докторског уметничког пројекта

констатује да он по свим одредницама и елементима испуњава критеријуме докторског уметничког пројекта и предлаже Наставно-уметничко-научном већу Факулета музичке уметности и Сенату Универзитета уметности у Београду да овај Извештај прихвати и покрене процедуру за јавну одбрану докторског уметничког пројекта **УМЕТНОСТ „ГУШЕЊА“: СЛОБОДА ТРАЈАЊА** (Заустављање вибрирања жица као кључни елемент формирања музичке фразе у интерпретацији музике на харфи; утицај на артикулацију, боју тона, динамику, педализацију и музички ток), кандидаткиње мр Милене Станишић.

Комисија за оцену и одбрану докторског уметничког пројекта:

мр ЉИЉАНА НЕСТОРОВСКА, редовни професор – ментор

мр СРЂАН ТОШИЋ, редовни професор

мр МАЈА СМИЉАНИЋ - РАДИЋ, редовни професор

др ум. ДРАГАНА ЈОВАНОВИЋ, ванредни професор

мр СРЂАН ХОФМАН, професор емеритус